

Grundlagsutskottet

Upplös Elokapina

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Upplös Elokapina (MI 1/2025 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- biträdande professor Anu Mutanen
- professor Veli-Pekka Viljanen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Tuomas Ojanen.

MEDBORGARINITIATIVET

I medborgarinitiativet föreslås det att miljörörelsen Elokapina bör upplösas omgående och av domstol förklaras som en organiserad kriminell sammanslutning. Också Elonvaalijat ry bör upplösas omedelbart och avföras ur föreningsregistret. Strafflagen bör enligt initiativet kompletteras med en paragraf som gör det straffbart att finansiera brottslig verksamhet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

(1) I det medborgarinitiativ som behandlas föreslås följande: ”Miljörörelsen Elokapina bör upplösas omgående och av domstol förklaras som en organiserad kriminell sammanslutning. Också Elonvaalijat ry bör upplösas omedelbart och avföras ur föreningsregistret. Strafflagen bör kompletteras med en paragraf som gör det straffbart att finansiera brottslig verksamhet.”

(2) Enligt 53 § 3 mom. i grundlagen har minst femtiotusen röstberättigade finska medborgare rätt att genom vad som föreskrivs genom lag lägga fram initiativ för riksdagen om att en lag ska stiftas. Ett medborgarinitiativ ska kunna avse ändring eller upphävande av gällande lag eller att en

Utlåtande GrUU 27/2026 rd

ny lag ska stiftas. Utöver att initiativrätten ska avse lagstiftningsfrågor har det inte uppställts andra begränsningar för innehållet i initiativet (se RP 60/2010 rd, s. 40/II).

(3) Enligt förarbetena till 53 § 3 mom. innehåller bestämmelsen och uttrycket ”initiativ om att en lag ska stiftas” en möjlighet till att initiativ tas såväl i form av en lagtext som i en vagare utformning med ett förslag om att lagstiftningsåtgärder ska vidtas (RP 60/2010 rd, s. 40/II). Det nu aktuella initiativet gäller ett förslag om att inleda lagberedning.

(4) Grundlagsutskottet anser att medborgarinitiativen kompletterar det representativa systemet, som ska ses som det primära. Lagstiftningsarbetet i riksdagen grundar sig huvudsakligen på regeringens propositioner och lagmotioner från riksdagsledamöter, men medborgarinitiativen har tillfört en möjlighet att utifrån aktiviteten i det civila samhället väcka lagstiftningsärenden i riksdagen. Medborgarinitiativet kan också fungera som en kanal för att inleda en medborgardebatt och lyfta fram nya frågor för politisk debatt (se GrUU 1/2017 rd, GrUB 6/2011 rd och GrUB 9/2010 rd, s. 9/I). Grundlagsutskottet har dessutom konstaterat att även om man vid riksdagsbehandlingen bör förhålla sig positivt till medborgarinitiativ, de får inte heller behandlas kritiklöst, och initiativ som tydligt strider mot de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna bör lämnas obehandlade i utskotten (GrUB 6/2011 rd). Utskottet konstaterar också att det inte till alla delar kan ställas samma krav på medborgarinitiativ som på propositioner.

(5) Grundlagsutskottet noterar att medborgarinitiativet består av tre meningar, av vilka de två första gäller upplösning av vissa föreningar och den tredje en ändring av strafflagen. Varje mening ska enligt utskottets mening granskas i förhållande till att ett medborgarinitiativ kan läggas fram ”för att en lag ska stiftas”.

(6) Initiativets två första meningar gäller de föreningar som nämns i initiativet. Det är således fråga om lagstiftning som gäller enskilda fall. Grundlagsutskottet har i sin praxis utgått från att man bör undvika att stifta lagar för enskilda fall (GrUU 12/2025 rd, stycke 6, GrUU 41/2022 rd, stycke 9, GrUU 19/2008 rd s. 5/I–II). I utskottets praxis har stiftandet av lagar för enskilda fall dock inte ansetts innebära någon direkt konflikt med grundlagen. Den uppfattningen stöds av att 2 § 1 mom. i grundlagen framhäver riksdagens ställning som högsta statsorgan (GrUU 12/2025 rd, stycke 6, GrUU 41/2022 rd, GrUU 41/2017 rd, s. 4, se också RP 1/1998 rd, s. 74). Grundlagsutskottet har också ansett det i sig möjligt att väcka ett medborgarinitiativ som inte bara innebär att lagstiftningsbehörighet utövas i ett ärende som av hävd har ansetts höra till kommunens förvaltningsbehörighet, men också att den beslutsrätt en enskild kommun redan har utövat ersätts med en ny lag om ett konkret planlägningsärende som gäller markanvändning och därtill anknytande miljötillståndsärenden (GrUU 41/2017 rd, s. 3).

(7) Det nu aktuella medborgarinitiativet skiljer sig dock avsevärt från det tidigare bedömda medborgarinitiativet. Avgörande om upplösning av en förening har i 43 § föreningslagen anförtrotts underrätten på föreningens hemort. Föreningen kan på talan av åklagaren, Polisstyrelsen eller en föreningsmedlem förklaras upplöst, om de förutsättningar som anges i 43 § uppfylls. Upplösningen av föreningen har alltså genom lag anförtrotts en oberoende domstol, om de förutsättningar som anges i lagen uppfylls.

Utlåtande GrUU 27/2026 rd

(8) Finlands konstitution grundar sig i enlighet med 3 § i grundlagen på fördelning av statliga uppgifter. Den lagstiftande makten utövas enligt paragrafens 1 mom. av riksdagen, som också fattar beslut om statsekonomi. Den dömande makten utövas enligt paragrafens 3 mom. av oberoende domstolar, i högsta instans av högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen.

(9) I de två första meningarna i det medborgarinitiativ som bedöms föreslås det att det genom lag ska föreskrivas om upplösning av de föreningar som nämns vid namn i initiativet, trots att denna uppgift enligt föreningslagen ankommer på oberoende domstolar. Initiativets innehåll hänvisar på ett sätt som är problematiskt med avseende på 3 § i grundlagen till att det genom lag uttryckligen skulle föreskrivas att domstolen i enskilda fall ska utföra en uppgift som enligt föreningslagen hör till dess behörighet ("bör upplösas omgående", "av domstol förklaras som en organiserad kriminell sammanslutning"). I den mån det är fråga om att förordna de föreningar som nämns vid namn i medborgarinitiativet att upplösas, är det i initiativet inte fråga om ett initiativ "om att en lag skall stiftas" i den mening som avses i 53 § 3 mom. i grundlagen, utan om att i ett enskilt fall överföra en uppgift som ankommer på en oberoende domstol till lagstiftaren på ett för domstolen bindande sätt. Medborgarinitiativet uppfyller därför inte till denna del kravet i 53 § 3 mom. i grundlagen på att medborgarinitiativet ska gälla lagstiftningsärenden.

(10) I den tredje meningen i medborgarinitiativet föreslås att strafflagen bör kompletteras med en paragraf som gör det straffbart att finansiera brottslig verksamhet. Det är till denna del fråga om ett initiativ till stiftande av lag enligt 53 § 3 mom. i grundlagen, och grundlagen utgör inget hinder för att behandla det.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

att det i första och andra meningen i medborgarinitiativet MI 1/2025 rd inte är fråga om ett initiativ till stiftande av lag enligt 53 § 3 mom. i grundlagen.

Utlåtande GrUU 27/2026 rd

Helsingfors 24.4.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Vestman saml
vice ordförande Onni Rostila saf
medlem Fatim Diarra gröna
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Arja Juvonen saf
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Kimmo Kiljunen sd
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mira Nieminen saf
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Johannes Yrttiaho vänst
ersättare Markku Eestilä saml.

Sekreterare var

utskottsråd Liisa Vanhala.